

INGLIZ TILI O'QITISHDA TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI

D.A. Rasulova

Toshkent to'qimachilik va
yengil sanoat instituti "O'zbek va
xorijiy tillar" kafedrasini o'qituvchisi
dildorarslv@gmail.com

tel:97-143-06-07

Annotatsiya: Zamonaviy texnologiyalarni til o'qitishiga integratsiyalashirish o'rganishni yanada qiziqarli va samarali qilishi mumkin. Ushbu maqolada texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, ularning to'rtta nutqiy ko'nikma (eshitish, gapirish, o'qish, yozish) ni o'rgatishda qo'llashining pedagogik va metodik jihatlari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Raqamli transformatsiya, innovatsion texnologiya, interfaol dastur, onlayn platforma, integral yondashuv, kommunikativ kompetensiya.

Annotation: Integrating modern technologies into language education can make learning more interesting and effective. This article discusses the advantages and disadvantages of using technologies, as well as the pedagogical and methodological aspects of their application for teaching the four speech skills.

Ключевые слова: Цифровая трансформация, Инновационная технология, Интерактивная программа, Онлайн-платформа, Интегральный подход, Коммуникативная компетенция

Аннотация: Внедрение современных технологий в языковое образование может сделать обучение более интересным и эффективным. В данной статье обсуждаются преимущества и недостатки использования технологий, а также педагогические и методические аспекты их применения для обучения четырем речевым навыкам (аудирование, говорение, чтение и письмо).

Key words: Digital transformation, innovative technology, interactive program, online platform, integral approach, communicative competence

Zamonaviy pedagogikada xorijiy tillarini, xususan, ingliz tilini o'qitish jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish keng tarqalgan bo'lib, bu til o'rganish samaradorligini oshirishning muhim omiliga aylangan. Texnologik yondashuvlar nafaqat o'quv materiallarini yetkazish usullarini, balki butun o'quv jarayonining tashkil etilishini, shu jumladan o'qituvchi va talabaning rollarini ham tubdan o'zgartirdi. Raqamli transformatsiya ta'lim sohasida sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqardi, ayniqsa til o'qitishda yangi imkoniyatlar va qiyinchiliklarni yuzaga keltirdi. Shu nuqtai nazardan, ushbu bobda ingliz tili o'qitishda texnologiyalardan foydalanishning asosiy afzalliklari, potensial kamchiliklari va amaliy qo'llash strategiyalari har tomonlama tahliliy ko'rib chiqiladi.

Ingliz tili darsida innovatsion texnologiyalardan foydalanish ko'p afzalliklarga ega bo'lib, ularning eng muhimi - bu to'rtta asosiy til ko'nikmalarini (tinglash, o'qish, gapirish va yozish) baravar rivojlantirish imkoniyatidir. British Council ta'kidlashicha, texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'rgatish nafaqat til bilimi darajasini oshirishga, balki kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Zamonaviy platformalar lingvistik ko'nikmalarning barcha aspektlarini qamrab oladigan integral yondashuvni taklif etadi. Masalan, interfaol dasturlar va onlayn platformalar (LearningApps, Kahoot) yordamida o'quvchilarning o'qish va tinglash ko'nikmalarini mustaqil ravishda rivojlantirish imkoniyati yaratiladi, gapirish va yozish ko'nikmalarini esa sun'iy intellekt asosidagi dasturlar (masalan, speech-to-text texnologiyalari) orqali aniq baholash va takomillashtirish mumkin. Shuningdek, virtual laboratoriyalar, videokonferensiyalar va xalqaro loyihalar o'quvchilarga turli madaniyat vakillari bilan bevosita muloqot qilish, ingliz tilini haqiqiy hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini beradi, bu esa til o'rganishning asosiy maqsadi – kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan. Biroq, texnologiyalardan foydalanish bir qator qiyinchiliklarni ham o'z ichiga oladi. Texnik muammolar (internet bilan bog'liq muammolar, qurilmalarning mavjud emasligi), raqamli savodxonlik darajasining pastligi va an'anaviy o'qitish usullariga qattiq bog'liqlik kabi omillar samarali o'qitish jarayoniga to'sqinlik qilishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy ingliz tili o'qituvchisining roli nafaqat texnologik vositalarni bilishi va o'zlashtirishida, balki ularni qanday qilib pedagogik jihatdan asoslash va o'quv jarayoniga integratsiya qilishida ham namoyon bo'ladi.

Texnologiyalarning eng muhim inkor etib bo'lmas afzalligi ularning **moslashuvchanligidir**. Texnologiyalar yordamida talabalar mashg'ulotlarni istalgan vaqtda va joyda bajarish, o'z sur'atida o'rganish, interaktiv vositalar orqali dars jarayoniga faolroq jalb etilish va onlayn platformalar yordamida autentik materiallardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. **Cambridge English Assessment** – bu ingliz tilini o'qitish va baholash bo'yicha xalqaro miqyosda yetakchi tashkilotlardan biridir. Uning Cambridge Learning Management System (CLMS) platformasi talabalar va o'qituvchilarga turli interaktiv materiallar, testlar va til o'rganish dasturlaridan foydalanish imkonini beradi.

Xususan, Duolingo kabi ilovalar sun'iy intellekt va mashinali o'rganish algoritmlaridan foydalangan holda foydalanuvchilarga qisqa interaktiv mashg'ulotlar orqali yangi so'z va grammatikani o'rganish imkonini beradi. Bu platformalar har bir o'quvchining individual ehtiyojlariga moslashtirilgan shaxsiylashtirilgan o'qitish usulini taklif etadi.

Yana bir afzalligi Immersiv tajriba hisoblanib, o'z nomidan kelib chiqib Virtual reallik (VR) muhitlari talabalarni ingliz tilidagi muhitga tushirib, ularga real hayot senariylarini mashq qilish hamda nutq va tinglash ko'nikmalarini yaxshilash imkonini beradi. Rosetta Stone kabi platformalar immersiv (to'liq botish) yondashuvni qo'llab, foydalanuvchilarga kontekstga asoslangan so'zlashuv amaliyotini taqdim etadi. Bu texnologiyalar til o'rganishni immersiv (cho'ktiruvchi) tajribaga aylantiradi. Virtual reallik yordamida o'quvchi o'zi hech qachon bo'lmagan

mamlakatda (masalan, Londondagi kafeda) virtual ravishda o'zini topishi va nutqiy amaliyot qilishi mumkin. Kengaytirilgan reallik esa haqiqiy dunyoga virtual ob'ektlarni (masalan, atrofdagi narsalarning nomlari) qo'shib, o'rganishni interaktiv va vizual qiladi. Bu texnologiyalar talabalarni haqiqiy kommunikativ vaziyatlarga tayyorlaydi va tilni amaliyotda qo'llash qobiliyatini rivojlantiradi.

Manbalarning cheksizligi zamonaviy texnologiyalarning navbatdagi afzalligidir. Ular ingliz tili o'qituvchilari va talabalar uchun poyonsiz resurslarni taqdim etadi. BBC Learning English kabi platformalar yuqori sifatli video, audio va interaktiv materiallarni taklif etib, foydalanuvchilarga autentik ingliz tilida kontent taqdim etadi (BBC Learning English, 2022). Bundan tashqari, Coursera va edX kabi xalqaro onlayn ta'lim platformalari yetakchi universitetlar bilan hamkorlikda akademik va kasbiy ingliz tili kurslarini taklif etadi. Bu platformalar Massachusetts Institute of Technology (MIT), Harvard University, University of London kabi yetakchi universitetlar bilan hamkorlik qiladi.

Ingliz tili o'qitishda zamonaviy texnologiyalarning afzalliklarini inkor etmagan holda ularning kamchiliklarini ham sanab o'tish joiz. Texnologiyalardan samarali foydalanishda o'qituvchi va talabalar bir qancha qiyinchiliklarga duch kelishadi. Stockwell (2022) ta'kidlaganidek, bu muammolar texnik, pedagogik va psixologik jihatlariga egadir. Ushbu muammolarning eng muhimi **raqamli tafovut muammosi** (digital divide) hisoblanadi. Barcha talabalar raqamli qurilmalar va yuqori tezlikdagi internetdan teng foydalanish imkoniyatiga ega emas, bu esa o'rganish imkoniyatlarida tengsizlikni keltirib chiqaradi. Ayniqsa qishloq yoki kam ta'minlangan hududlarda yashovchi talabalar ishonchli internetga ulanish imkoniyatiga ega emaslar. Yana bir muammo - **texnologiyaning chalg'itish va ulardan noto'g'ri foydalanish xavfidir**. Talabalar o'qish paytida o'z qurilmalarini ta'limdan tashqari maqsadlarda (ijtimoiy tarmoqlar, o'yinlar va boshqalar) ishlatib chalg'ib qolishi mumkin. Bundan tashqari, imtihonlarda texnologiyalardan foydalanib ko'chirish bilan shug'ullanish xavfi mavjud. Bu muammo nazorat yetarli bo'lmagan hollarda yuzaga keladi va akademik yaxlitlikka, shaffoflikka tahdid soladi. **Texnik muammolar** ham jiddiy to'siq bo'lishi mumkin. Dasturiy ta'minotdagi nosozliklar, qurilmalarning ishdan chiqishi yoki internet aloqasining uzilishi o'quv jarayonini izdan chiqarishi mumkin. Bu muammolar ayniqsa real vaqt rejimida olib boriladigan onlayn darslarda yoki testlarda sezilarli bo'ladi va o'qitish jarayonining va test tizimining uzilishiga olib keladi.

Eng muhim pedagogik muammolardan biri - **ijtimoiy o'zaro ta'sirning yetishmasligidir**. Onlayn kurslar, ilovalar yoki sun'iy intellekt kabi texnologiya orqali o'rganish qulay va samarali bo'lishi mumkin, ammo u ko'pincha til o'rganish uchun kalit bo'lgan yuzma-yuz muloqotni ta'minlay olmaydi. Ona tilida so'zlashuvchilar bilan til amaliyoti, dialoglar, munozaralar va hatto og'zaki bo'lmagan ishoralar (imo-ishoralar, intonatsiya) tabiiy tilni o'zlashtirish uchun muhimdir. Texnologiyalardan foydalanishda **o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi** ham ta'sir etadi. Chunki texnologik vositalardan samarali foydalanish o'qituvchilarning raqamli kompetentligiga bog'liq. Ko'p hollarda, o'qituvchilar yangi texnologiyalarni

qo'llash va ulardan samarali foydalanish uchun yetarli tayyorgarlikka yoki ko'nikmaga ega emaslar. Bu esa texnologiyalarning didaktik potensialini to'liq ro'yobga chiqarish imkonini cheklaydi.

Afzalliklar va kamchiliklarni solishtirganda, texnologiyalarning til o'qitishdagi ahamiyati inkor etilmasligi kerak. Biroq, ularni an'anaviy pedagogik usullar bilan uyg'unlashtirish muhimdir. Texnologiyalardan samarali foydalanishga yordam beruvchi bir qancha tavsiyalar mavjud bo'lib, ularning eng asosiysi an'anaviy va texnologik usullarni integratsiya qilish bu usul o'zbek tadqiqotchilari tilida **Aralash o'qitish modeli** deb ataladi. Keyingi tavsiya o'qituvchilarning **malakasini oshirish**, buning uchun doimiy kasbiy rivojlanish dasturlari ishlab chiqilishi kerak. **Infratuzilmani rivojlantirish** orqali barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratish ham tavsiya qilinadi. Va so'nggisi **Pedagogik dizayn** hisoblanib texnologiyalarni o'quv jarayoniga qo'shimcha sifatida emas, balki integral qism sifatida joriy etishdir.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili o'qitishda texnologiyalardan foydalanish ko'plab afzalliklarni taqdim etadi, jumladan, kengaytirilgan o'rganish tajribasi, resurslarga kirish, moslashuvchanlik, shaxsiylashtirilgan o'rganish va yaxshilangan aloqa. Shu bilan birga, u raqamli tafovut, chalg'itish, texnik muammolar va ijtimoiy o'zaro ta'sirning yetishmasligi kabi muammolarni ham keltirib chiqaradi.

Muhim jihati shundaki, texnologiya til o'qitish jarayonida asosiy emas, balki yordamchi vosita sifatida qaralishi kerak. Uni an'anaviy pedagogik usullar bilan uyg'unlashtirib, o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish mumkin. Kelajakda til ta'limi yanada shaxsiylashtirilgan, interaktiv va global tabiatga ega bo'lishi kutilmoqda, ammo texnologiya hech qachon malakali o'qituvchining o'rnini bosolmaydi. Yagona yechim - bu an'anaviy va zamonaviy usullarning uyg'un kombinatsiyasida yotadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Гаврилов Б.В. Плюсы и минусы компьютерно-управляемого обучения иностранным языкам // Иностранные языки в школе, 2006. С. 34-132.
2. Vesselinov, R., & Grego, J. . Duolingo effectiveness study. City University of New York.2016
3. Coursera Coursera for English Learners. Retrieved from <https://www.coursera.org> (<https://www.coursera.org/>)2022
4. Akhmedova D.B., Mengliev B.R. Semantic Tag Categories in Corpus Linguistics: Experience and Examination International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8, Issue-3S, October 2019. – R. 208-212.
5. Blagodarna O. Insights into post-editors' profiles and post-editing practices // Revista Tradumática: Traducció i tecnologies de la informació i la comunicació. - 2018. -No. 16. - P. 35-51.

6. Baranov A.I. Vvedenie prikladnuyu lingvistiku. - M.: Editorial URSS, 2001.-
S.89 Qarang: Po‘latov A., Muhamedova S. Kompyutor lingvistikasi.
- T., 2007.